

PREGLED JAMARSKIH RAZISKAV NA PLANINI GRMEČ

Zdravko Bučar, Jamarski klub VPB Novo mesto

Jamarji smo čudni ljudje. Ni nam dovolj rovarjenje po "domačem" podzemlju, ampak si želimo spoznati tudi sosedove in celo bolj oddaljene kraške objekte. Splet čudnih okoliščin nas je že leta 1982 pripeljal pod vznožje planine Grmeč, kjer smo potem še štirikrat preizkušali svoje jamarsko znanje in sposobnosti.

Grmeč je kraško pogorje v severozahodni Bosni. Razteza se v dinarski smeri od srednjega toka reke Une (pri Bihaču) do Sane, v dolžini 70 km in povprečni širini 12 km. Severno prehaja v predgorje, ki se preliva v banjaluško ravnico, na jugu pa ga omejujejo kraška polja (Dugo, Medeno, Rudo, Bjelajsko, Petrovačko in Bravsko). Pomembnejši vrhovi so Crni vrh 1605 m, Javornjača 1480 m in Trovrh 1209 m.

Z gozdom porasli Grmeč sestavljajo sivi kredni apnenci. V okolici Crnega vrha, še zlasti pa na Pločevcu, prevladujejo horizontalni skladi apnenca. Na več mestih vidimo tudi boksit, na kar opozarja tudi opusteli rudnik nad vasjo Janjila. Manj prepustni vložki kamenin med apnenci so vzrok za pojavljanje kratkih površinskih vodnih tokov, v bližini katerih so naselja. Ponikla voda se zbira v pritokih Une in Sane.

Celotna planina je prepredena z ostanki tras ozkotirne železnice, ki je v času avstroogrske vladavine služila za spravlanje hlodovine. Povezovala jo je z Drvarjem in Sanskim most. Opuščene ozkotirne železnice so danes po planini nadomestile gozdne ceste, na več mestih pa so še vidni njihovi ostanki.

Dolenjski jamarji smo raziskovali na jugovzhodnem delu Grmeča, točneje v trikotu med Bravskim, Crnim vrhom in Mijačico nad izvirom Sanice. V petih letih (1982, 1983, 1984, 1989, 1990) je tu 13 raziskovalcev preživel skupaj 174 dni ali povprečno vsak 13 . Obiskali, raziskali in dokumentirali smo več objektov. Največjo pozornost smo namenili breznu oziroma jami Jojkinovac, kot jo imenujejo domačini, ki je s svojimi 460 m globine še vedno najgloblje bosansko-hercegovsko brezno.

Povprečna globina raziskanih objektov znaša kar 111 m, čeprav je res, da smo raziskovali le perspektivne, globoke objekte. O rezultatih naših raziskav pa priča naslednji pregled objektov.

1. Jojkinovac, - 460 m

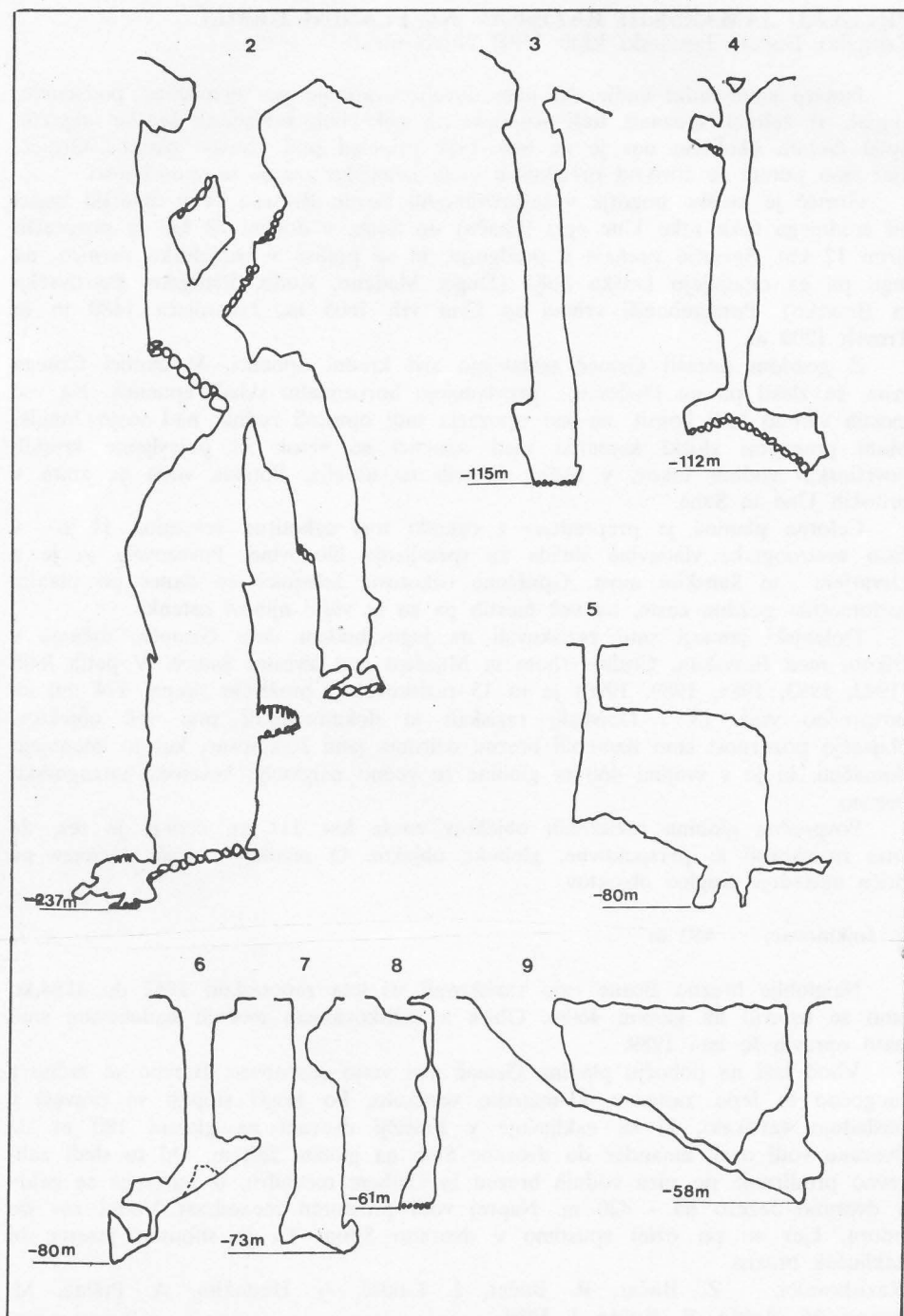
Najgloblje brezno Bosne smo raziskovali tri leta zapored, od 1982 do 1984, ko smo se ustavili na globini 460m. Obisk z raziskovanjem možnih nadaljevanj smo nato opravili še leta 1989.

Vhod leži na pobočju planine Grmeč nad vasjo Jasenovac. Brezno se začne z mogočno in lepo zasigano 91-metrsko vertikalno. Po krajši stopnji se prevesi v naslednjo vertikalno, ki se zaključuje v Prašičji dvorani na globini 180 m. Iz dvorane vodi ozek meander do dvorane Slap na globini 280 m. Od tu sledi zahtevno prodiranje po nizu vodnih brezen in suhem meandru, iz katerega se pride v dvorano Jezero na - 420 m. Naprej vodi prostoren meandrast Vodni rov do udora, kjer se po ožini spustimo v dvorano Sifon. Tu je sifonsko jezerce in zaključek brezna.

Raziskovalci: Z. Bučar, R. Bučar, I. Lukšič, A. Hudoklin, A. Pršina, M. Pršina, M. Rukše, R. Rukše, I. Vilić

Načrt in opis: Zdravko Bučar

Leta raziskav: 1982, 1983, 1984, 1989

* Načrti raziskanih breznen: 2. Grmeča, 3. Čatrnja, 4. Dvogrla, 5. Brezno pod Šiljatim šljemenom, 6. Gorana, 7. Brezno na Pločevcu, 8. Brezno v Dulidbi, 9. Brezno ob cesti

2. Grmeča, - 237 m

Brezno Grmeča je na višini približno 1400 metrov, na sedlu pod Crnim vrhom. Je pravo visokogorsko brezno z nizkimi temperaturami in krušnim kamenjem. Globoko vhodno brezno se cepi v dve brezni. Dno je prekrito s snežiščem, ob stenah pa prehaja v mešanico blata, kamenja in snega.

Raziskovalci: Z. Bučar, B. Gašperšič, S. Jaklič, T. Luzar, M. Rukše, R. Rukše, I. Vilič

Načrt in opis: Miha Rukše

Leti raziskav: 1989, 1990

3. Čatrnja, - 115 m

500 m severno od Šiljatog šljemena poteka iz izvira Perjanovec vodovod. Ob trasi cevovoda je vhod v brezno Čatrnja ali vodnjak. Brezno je širok vodnjak, z zasiganimi stenami. Proti dnu se nekoliko razširi in slepo zaključuje.

Raziskovalci: T. Luzar, S. Jaklič, I. Vilič, M. Rukše, R. Rukše, A. Hudoklin

Načrt in opis: Miha Rukše

Leti raziskav: 1989, 1990

4. Dvogrla, - 112 m

Vhod je v pobočju nad rudnikom pri vasi Janjila. Leta 1983 najdeno in 1984 raziskano brezno ima v vhodnem delu naravni most, pod katerim se razpira prostorno, 112 metrov globoko brezno.

Raziskovalci: I. Lukšič, M. Pršina, I. Vilič

Načrt in opis: Iztok Vilič

Leto raziskave: 1984

5. Brezno pod Šiljatim šljemenom, - 80 m

Neposredno pod Šiljatim šljemenom se odpira 80 m globoko brezno z zelo veliko dvorano (50 x 40 m), prepolno sigastih slapov in kapniškega okrasja. Nadaljevanje je zasuto s podornim kamenjem.

Raziskovalca: A. Hudoklin, I. Vilič

Načrt in opis: Andrej Hudoklin

Leto raziskave: 1989

6. Gorana, - 80 m

Nad vasjo Janjila je izvir Gorana, ki po nekaj metrih površinskega toka izginja v istoimensko brezno. Široko vhodno brezno se na globini 60 metrov zaključuje z velikim snežiščem. Na dnu snežišča sta dve manjši brezni. Dno zadnjega brezna predstavlja zaključek celotnega objekta.

Raziskovalca: Z. Bučar, I. Lukšič

Načrt in opis: Zdravko Bučar

Leto raziskave: 1983

7. Brezno na Pločevcu, - 73 m

Ob gozdni poti, ki vodi iz Jasenovca proti Pločevcu, se na sedlu pod Šiljatim šljemenom odpira vhod v Brezno na Pločevcu. Vhodna vertikala se zaključi s podorom. Ob stenah je pri dnu še nekaj manjših brezenc.

Raziskovalci: Z. Bučar, I. Lukšič, M. Pršina

Načrt in opis: Zdravko Bučar

Leto raziskave: 1984

8. Brezno v Dulidbi, - 61 m

Brezno leži na gozdni planoti Dulidbi v bližini Vučje poljane. Vhod je pravokoten udor s spodmolom. Ta se nadaljuje v brezno, ki se zaključi v jezeru.

Raziskovalci: Z. Bučar, I. Lukšič, B. Kladnik

Načrt in opis: Zdravko Bučar

Leto raziskave: 1983

9. Brezno ob cesti, - 58 m

Brezno je ob cesti, ki pelje iz vasi Janjila proti Crnemu vrhu. Do dna brezna se lahko pride po dveh poteh: prva je 40 m globoka vertikala, ki se nadaljuje po strmo padajočem podoru do dna, in druga, lažja pot, po prostorni jami, ki vodi z dna kotlaste udornice nedaleč od brezna.

Raziskovalci: Z. Bučar, A. Hudoklin, I. Lukšič, M. Pršina, I. Vilič

Načrt in opis: Zdravko Bučar

Leto raziskave: 1984

10. Tomaževo brezno, - 42 m

Na jugozahodnem pobočju Crnega vrha se vzdolž grape, ki se zajeda v sedlo pod vrhom, odpira niz velikih udornic in manjših brezen. Žal jih nismo uspeli raziskati, razen omenjenega brezna s širokim vhodom in snežiščem na dnu.

Raziskovalci: Z. Bučar, T. Bukovec, A. Hudoklin, M. Rukše, I. Vilič

Načrt in opis: Andrej Hudoklin

Leto raziskave: 1989

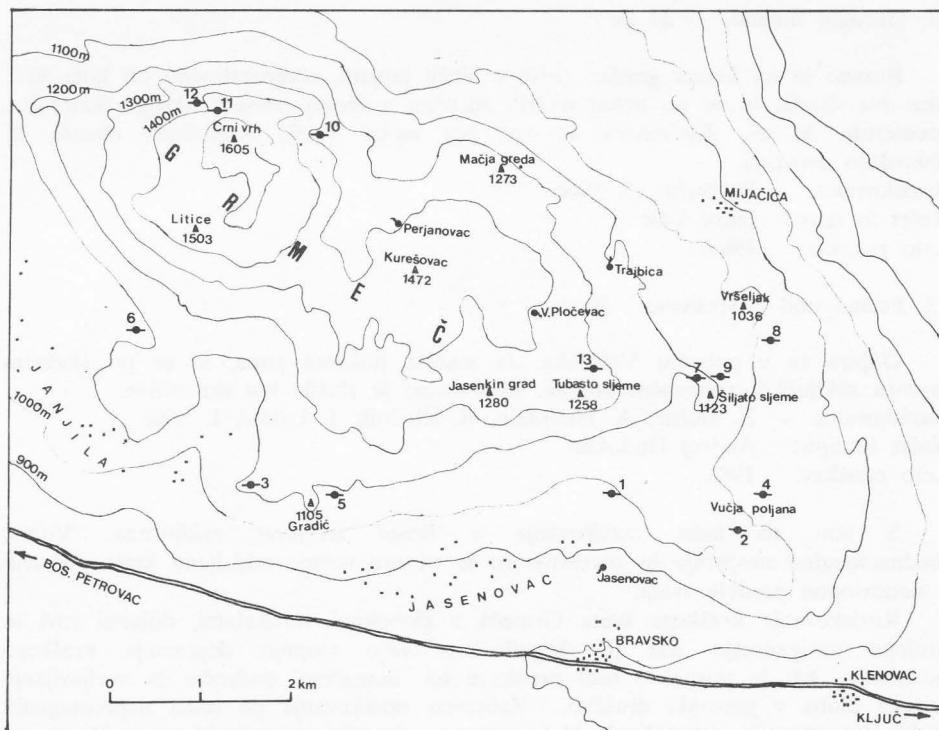
11. Brezno v udoru, - 42 m

Nekaj minut hoje pod Grmečo je v udoru več vhodov v zaledenelo brezno. Na dnu je led. Dostopna je le robna poč.

Raziskovalci: Z. Bučar, T. Bukovec, R. Rukše

Načrt in opis: Zdravko Bučar

Leto raziskave: 1989

Lokacije brezen na Grmeču (1 do 13)

V breznu Jojkinovac (foto Marko Pršina)

12. Okroglo brezno, - 34 m

Brezno je na koncu gozdne ceste v Vučji poljani, severozahodno od kote 917. Ima dva vhoda, ki se po nekaj metrih združita v skoraj povsem okrogli dvorani s premerom 34 m. Zanimivost so več kot meter visoki stopničasti obroči, ki obkrožajo dvorano.

Raziskovalca: R. Bučar, I. Vilić

Načrt in opis: Iztok Vilić

Leto raziskav: 1989

13. Pečina pod Vrščelikom, 50 m

Odpira se v pobočju Vrščelika. Je manjša poševna jama, ki se po skalnem podoru zaključí v zasiganem breznu. Med vojno je služila kot skrivališče.

Raziskovalci: Z. Bučar, A. Hudoklin, B. Kladnik, I. Lukšić, I. Vilić

Načrt in opis: Andrej Hudoklin

Leto raziskav: 1983

S tem so naša raziskovanja v Bosni zaenkrat zaključena. Vojna, mednacionalno nasprotja in sovražstvo so le tri ure vožnje oddaljene kraje postavili v nedostopne predele sveta.

Raziskovanje kraškega sveta Grmeča z globokimi vertikalami, dolgimi rovi in prelepo zasiganostjo nas je dvignilo na višjo stopnjo dožemanja kraškega podzemlja, kar je pospešilo tudi raziskave na "domačem" področju in uveljavljanje našega kluba v jamarski družini. Zahtevno raziskovanje do tedaj nepremaganih globin je zahtevalo opremljanje kluba z novo vrhunsko opremo in usposabljanje za njeno pravilno uporabo.

Skratka, raziskave na Grmeču niso bile izguba časa in denarja, ampak so spodbudile kvalitativen skok v našem razvoju.

Viri:

- Enciklopedija Jugoslavije, 4. zvezek (Grmeč)
- Bučar, Z., 1985: Jojkinovac. Naše jame, št. 27.
- Hudoklin, A., 1989: V brezni Grmeč. Dolenjski kras - Bilten 89.
- Luzar, T., 1990: V Bosni. Dolenjski kras - Bilten 90.
- Kataster JK VP-B NM